

17. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษาที่มีต่อการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและป่าพรุควนเคร็ง (สุพัต, 2555) พบว่าจากครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 230 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่เคยเข้าร่วมในการประชุมทางด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน 159 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประมาณ 1-2 ครั้ง ต่อปี รวมทั้งมีครัวเรือนที่เคยเข้าร่วมในการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน 142 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประมาณ 1-3 ครั้งต่อปี นอกจากนี้ ยังมีครัวเรือนที่เคยช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน 94 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประมาณ 1-3 ครั้งต่อปี และมีครัวเรือนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนได้จัดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 36 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วม 1 ครั้งต่อปี

การศึกษาด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่า ครัวเรือนตัวอย่าง 105 ครัวเรือนระบุว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมีกฎระเบียบในการจัดการป่าไม้ ทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นประกาศให้ทราบเท่านั้น ทั้งนี้ กิจกรรมของกลุ่มที่มีการดำเนินการที่ผ่านมา เช่น การปลูกป่าเสริมซ่อมแซมในพื้นที่เสื่อมโทรม การปลูกสร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การติดตามเฝ้าระวังและการวางแผนจัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น

การศึกษาในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่า ครัวเรือนตัวอย่าง 150 ครัวเรือน ระบุว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมีกฎระเบียบในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นการประกาศให้ทราบเท่านั้น ทั้งนี้ กิจกรรมของกลุ่มที่มีการดำเนินการที่ผ่านมา เช่น การขุดลอกทางน้ำ การจัดเก็บขยะในแหล่งน้ำ การตรวจวัดคุณภาพน้ำ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การวางแผนจัดทำโครงการอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการติดตามเฝ้าระวังแหล่งน้ำในพื้นที่ เป็นต้น การศึกษาในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่า ครัวเรือนตัวอย่าง กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมีครัวเรือน ระบุว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดย 150 กฎระเบียบในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นการประกาศให้ทราบเท่านั้น ทั้งนี้ กิจกรรมของกลุ่มที่มีการดำเนินการที่ผ่านมา เช่น การขุดลอกทางน้ำ การจัดเก็บขยะในแหล่งน้ำ การตรวจวัดคุณภาพน้ำ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การวางแผนจัดทำโครงการอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการติดตามเฝ้าระวังแหล่งน้ำในพื้นที่ เป็นต้น

ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยและป่าพรุควนเคร็งมีกลุ่มคณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเอง แต่ยังไม่มีการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มมากนัก โดยกลุ่มที่มีความโดดเด่น ได้แก่

- 1) กลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง อ.ชะอวด ก่อตั้งขึ้นราว พ.ศ.2548 มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าพรุ และการต่อสู้กับภาครัฐในเรื่องสิทธิทำกินที่ดิน โดยมีนายสมยศ ขำเกิด เป็นผู้นำกลุ่ม กลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง ก่อตั้งขึ้นมาเนื่องจากระบบนิเวศป่าพรุลดลง ขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีการไหลเวียนของน้ำ

และไม่มี การพัฒนาตะกอนเข้ามาเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ป่าพรุเหมือนในอดีต รวมถึงชนิดพันธุ์ไม้ที่เปลี่ยนไป ชาวบ้านจึงรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง อ.ชะอวดขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าพรุ และการต่อสู้กับภาครัฐในเรื่องสิทธิที่ดินทำกิน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าพรุควนเคร็ง ชุมชนเห็นว่า เป็นเพราะไฟไหม้ป่าและโครงการปลูกป่าของรัฐที่เข้ามาดำเนินการปลูกป่าซึ่งเน้นเฉพาะพันธุ์ไม้เสม็ด โดยไม่ได้ ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมหรือให้ความสำคัญพันธุ์ไม้ท้องถิ่นเดิม และมองข้ามผลกระทบในระยะยาวที่เกิดขึ้น จากการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ที่นำเข้ามาปลูก ซึ่งจากเวทีการสนทนาชาวบ้านเชื่อว่าไม้เสม็ดทำให้น้ำเปรี้ยว (บริเวณที่น้ำเปรี้ยวจัดมักจะมีไม้เสม็ดขึ้นเป็นไม้เบิกนำอย่างหนาแน่น เนื่องจากไม้เสม็ดสามารถเจริญเติบโตและ ทนต่อน้ำเปรี้ยวดินเปรี้ยวได้ดีกว่าไม้ชนิดอื่นๆ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงความเสื่อมโทรมของป่าพรุได้ดี) สัตว์เลี้ยงไม่มีน้ำดื่ม นอกจากนี้ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาไฟไหม้ป่าพรุ ทั้งนี้เป็นเพราะบริเวณพื้นที่ป่าพรุในปัจจุบันไม่มี น้ำหล่อเลี้ยงตลอดเวลาเหมือนในอดีต การที่พรุแห้งจึงเพิ่มโอกาสในการเกิดไฟไหม้ได้ง่ายขึ้น ประกอบกับยังมีคน บางกลุ่มที่ลักลอบจุดไฟเผาป่าพรุเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนอีกด้วย กลุ่มจึงกำหนดให้สมาชิกเรียนรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง และสิทธิทำกินของชาวบ้าน รวมทั้งต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง “โฉนดชุมชน” มีการประชุมแบบ สัจจور โดยไปพบปะกับกลุ่มอื่นๆ ที่ดำเนินการในเรื่องที่คล้ายกันทั้งใน จ.นครศรีธรรมราช และนอก จ.นครศรีธรรมราช มีการเชิญชวนคณะกรรมการฝ่ายยุทธศาสตร์จากกลุ่มองค์กรอื่นมาให้คำแนะนำเพื่อให้กระบวนการดำเนินงานของ กลุ่มขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี โดยมีผู้นำเป็นศูนย์รวมของกลุ่มในการบริหารจัดการกิจกรรมของกลุ่ม เนื่องจากผู้นำ เป็นผู้กว้างขวางในชุมชน มีความตั้งใจจริงและทุ่มเทให้การอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการจัดการป่าพรุอย่างจริงจัง โดยการจัดตั้งองค์กรเผ่าระวังอนุรักษ์ป่าพรุ ซึ่งจะมีผู้เข้าร่วม คือ หน่วยงาน และ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้าน ที่ดิน ป่าไม้ เกษตร ประมง ประชาชนที่ชำนาญพื้นที่ แกนนำทุกหมู่บ้าน เน้นกลุ่ม ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความรับผิดชอบ หมั่นเวียนกันดำรงตำแหน่ง โดยมี คณะกรรมการองค์การบริหาร ส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพี่เลี้ยง โดยจะทำงานเป็นระบบเครือข่ายในการปลูกป่า ดูแลน้ำ ป่าไม้ ไฟป่า การใช้ประโยชน์ ตั้งกองทุนป่าพรุเหมือนกองทุนหมู่บ้าน และการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนให้รักและ หวงแหนป่าพรุ ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในชุมชน และเกิดความศรัทธาแก่สมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะเป็น แรงขับเคลื่อนให้กลุ่มดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็งต่อไป (www.songkhlaturismkm.com, 2557)

2) กลุ่มรักษ์เลนน้อย ก่อตั้งโดยประชาชนที่ตระหนักในปัญหาทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ในตำบล ทะเลน้อย และตำบลพนางตุง สมาชิกของกลุ่มมีทั้งผู้นำชุมชน สมาชิกเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภาคประชาชนที่ ประกอบอาชีพต่างๆ โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีการประชุมระดมความคิดเห็นถึงแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม และมีการดำเนินโครงการต่างๆ หลายโครงการ ในพื้นที่